JEREMJÁŠOVO UTRPENÍ

Původ materiálu
Rumlová Jana
Pořadí v lekci
28

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 119,88 — Podle svého milosrdenství mi zachovej život, svědectví tvých úst se budu držet.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Jr 37,3-8

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- o Jeremjášově utrpení se dovídáme ze zprávy písaře Báruka, který solidárně s Jeremjášem prožíval jeho útrapy i ohrožení. Úděl proroka je nesmírně těžký (Jr 1,1-10) a Jeremjáš klesá pod jeho tíhou a nejraději by svůj úkol vzdal (Jr 20,7-18). Navzdory tomu očekává, že Bůh začne něco nového (Jr 31,31n). Ohrožení Babyloňany a Egyptem nevidí jako nejdůležitější otázku osobního i společensko-politického života. Nejtěžším problémem pro něj není (na rozdíl od „falešných" proroků), ke které z mocností se Izrael má připojit, ale zda Izrael bude věrný Boží smlouvě. I jako vazal babylonského království – podle Jeremjášovy zvěsti – bude mít Izrael dostatek příležitosti osvědčit věrnost Hospodinu konkrétními činy spravedlnosti a milosrdenství. Dvořané a většina králů však sní sen o absolutní nezávislosti Izraele, a proto chápou Jeremjášovu zvěst jako výzvu k zbabělému ústupu. Největší utrpení Jeremjáš neprožívá při svém věznění (i když i on prosí o zmírnění vazby), ale tváří v tvář nařčení ze zbabělosti. Jeho osamocení je vystupňováno **setkáním s králem** (37,17n).

- král Sidkijáš se bojí velmožů. Bojí se solidarizovat s Jeremjášem a jeho zvěstí. Král byl dosazen na královský trůn Babyloňany při prvém obsazení Jeruzaléma a mohl být lehce nařčen z „probabylonské" politiky. Proto král jen zmírňuje fyzické strádání Jeremjáše. Víc pro něj nechce udělat – má strach. Sidkijáš jedná rozporuplně: slavnostně vyhlásí obnovu smlouvy (Jr 34,8n), naslouchá prorokově zvěsti (37,17; 38,14), později smlouvu nedodržuje

(znovuzotročení propuštěnců) a prorocké slovo nerespektuje.

- král sedí v Benjamínské bráně (38,7n) a Ebedmelek jde za ním. Ve městě ještě nepanoval chaos, ještě se veřejně soudí – v bráně. Ebedmelekova prosba se děje veřejně a král veřejně svolí ke zmírnění Jeremjášovy vazby.

- nesmírná opuštěnost Jeremjáše je zdůrazněna i tím, že na pomoc mu nakonec přijde cizinec – černoch Ebedmelek a vymůže na králi milost pro Jeremjáše. Jeremjáš dobrovolně zůstává i po zničení města v Jeruzalémě a nakonec je vzbouřenci odvlečen do Egypta, kde jeho stopa mizí.

- setkání s králem (38,14) je tajné, král se neodvažuje Jeremjáše osvobodit, přísahá mu však, že on sám neusiluje o jeho život a stojí o jeho zvěst. Po vyslechnutí zdrcujících slov se Jeremjášovi nemstí, naopak mu radí, jak si má zachovat život – má zatajit před vyslýchajícími obsah rozhovoru s králem a svést je na falešnou stopu. Touto lží chrání nejen sebe, ale i slabého krále, kterého by judští šlechtici jinak jistě odpravili. Jeremjášova slova tedy nejsou příkladem milosrdné nebo zbabělé lži. Ve výjimečných situacích a tváří v tvář násilníkům je lež ospravedlnitelná, protože může napomoci k odvrácení svévolného násilí – to je zkušenost i z našeho století.

2. úskalí textu:

- Jeremjášovo utrpení není důsledek jeho tvrdohlavosti nebo neschopnosti přijmout názor druhého. Není ani důsledkem politické neprozíravosti nebo špatné diplomacie. Prorok je veden odpovědností vůči Bohu a jeho smlouvě.

- prorokovo kázání o nezbytnosti uznat nadvládu Babyloňanů vychází z pohledu víry. Izrael se zpronevěřil Hospodinu, poroba je důsledkem této zpronevěry. **Jeremjáš nekáže nutnost přizpůsobit se osudu**, vládě toho, kdo je silnější. S bolestným nasazením sebe sama učí lid víry přijmout důsledky viny vlastní i viny otců.

- výjimečnost Jeremjášova údělu by nás také neměla svést k přesvědčení, že jen skrze utrpení se uskutečňuje věrnost Boží smlouvě a že v lidském životě není místo pro radost a chválu Hospodina.

- výjimečnost Jeremjášova údělu by nás také neměla přivést k přesvědčení, že trpět mají jen výjimečné osobnosti, protože to patří k jejich údělu. Prorocká odpovědnost (skrze Ducha svatého) je darována všem věřícím a nejen výjimečným postavám – to dosvědčuje svědectví novozákonních svědků.

- mocenské boje dvou mocností Egypta a Babylonie, popř. Asýrie (Asýrie byla dobyta Babylo ňany, ti byli pokořeni Peršany 539 př.Kr.) v 7/6 st. př.Kr. lze přirovnat k mocenskému zápolení 20. století o rozdělení sfér vlivu – malé státy stojí vždy spíše před alternativou, ke kterému bloku se připojí. Jeremjáše nelze ovšem přirovnávat k dnešním politikům usilujícím či neusilujícím o vstoupení do EU. Jeremjáš také nepatří k těm, kteří by naváděli k tupému a podlézavému jednání. Jeremjášova zvěst je výzvou k dodržování Boží smlouvy – k návratu k Bohu. Proto Jeremjáš očekává zákon, který bude v srdci (31.kap.), popř. bázeň, která bude vlita do srdce (kap.32) – tj. vnitřní „centrum" člověka a jeho každodenní život budou v souladu se smlouvou Boží.

- Boží soud nad Izraelem smíme dětem vysvětlit jako Boží rozhodnutí, že Izrael bude žít v područí jiného národa, protože si lid nezaslouží nezávislé a svobodné království. Neumí žít svobodně a nedodržuje Boží smlouvu, tj. např. nedopřává důstojný život právě těm, kteří si sami nemohou pomoci (zejména sociálně slabé vrstvy), podléhá zvykům a fobiím, které vyplývají z věrnosti „smlouvě" některých pohanských bohů.

3. metodické pokyny:

Úkol z obrázku lze použít k motivačnímu uvedení do příběhu. Řekněte dětem ať si bublinu s odpovědí, kterou považují za správnou, vybarví. Potom si je společně přečtěte a mluvte o nich. Sami řešení dětí nehodnoťte. Místo toho vyprávějte příběh a ptejte se dětí, zda jejich řešení odpovídá nebo neodpovídá Jeremjášovu postoji, co podle něho znamená podvádět sebe sama a co je podle něho nadějné.

4. pomůcky:

Obrázek cisterny, popř. průřez cisternou; symbol Amnesty International; atlas světa; lze využít též OkBP-II, obrázky k úloze č.61., popř. zkombinovat s jinými.

5. motivační uvedení do příběhu:
otázka pro mladší a střední školní věk:

- zeptejte se dětí, zda už mluvily s nějakým černochem. Zda měly zpočátku strach s ním mluvit, nebo jim to připadalo normální?

otázka pro starší školní věk:

Už vám někdy pomohl někdo, od koho byste to nejméně čekali (neznámý člověk, náhodný kolemjdoucí, cizinec)?

6. osnovy vyprávění:

a) poznámka a osnova pro mladší a střední školní věk:

soustřeďte se však pouze na vyprávění o uvržení Jeremjáše do cisterny a zachránění cizincem Ebedmelekem. Připomeňte dětem, že na královském dvoře nebyli jen královští rádci, ale též písaři a učitelé moudrosti, vojáci, stráže, cizinci a mezi nimi i Ebedmelek.

I. Motivace

II. Ebedmelek se dovídá o uvěznění proroka Jeremjáše

III. Ebedmelek prosí krále o milost pro Jeremjáše

IV. Zachraňuje Jeremjáše

V. Poslední rozhovor Jeremjáše s králem

b) poznámka a osnova pro starší školní věk:

I.Král Sidkijáš prosí Jeremjáše o Boží výrok

II. Jeremjáš varuje: chvilková úleva není posledním slovem Babyloňanů

III. Jeremjáš zatčen – podezření ze zrady a dezerce

IV. Jeremjáš opakuje králi zvěst a prosí o zmírnění podmínek žalářování

V. Slabý král dovoluje velmožům uvrhnout Jeremjáše do cisterny – jámy smrti

VI. Cizinec Ebedmelek prosí krále o milost pro proroka

VII. Jeremjáš zachráněn – jeho poslední rozhovor s králem Jeremjáš zatají obsah rozhovoru – svou lží chrání krále

VIII.Král odmítá Jeremjášovu zvěst, Jeruzalém dobyt

VYPRÁVĚNÍ

I. ÚVOD

Dnes bude řeč o nelidském zacházení a o sobeckých cílech. Zdá se mi, že to spolu velmi úzce souvisí. Vidíte-li prostřednictvím dokumentárního filmu nějaké lidi, žijící v blátě a písku, ptáte se logicky: „Kdo to zavinil?“ „Kdo je ten, komu na nich nezáleží?“, „Kdo je dostal až sem?“, „Před kým utíkají a odkud byli vyhnáni?“. Nebo záběry z koncentračních táborů a věznic, když jde o případy krutého zacházení: „Co je to za člověka, že se dopouští takového násilí, a proč má potřebu tak krutě zacházet s druhými?“ – Pojďme nyní k příběhu, který máme zapsán v proroctví Jeremjášově celkem ve dvou kapitolách.

II. JEREMJÁŠ ZA VLÁDY SIDKIJÁŠE

Král Jójakím zemřel a judské království má nového panovníka. Jmenuje se Sidkijáš a jeho otcem byl (podobně jako Jójakímovým) král Jóšijáš. A stále je tu Jeremjáš, který prorokuje lidu své země.

Při vyprávění předchozí kapitoly nám možná došlo, že se Jeremjáš musel často trápit.

Protože zakusil nejedno zklamání: král je tvrdohlavý, svéhlavý „frajer"; ti, kteří mu posluhu-

jí, se mu přizpůsobili a také mají hroší kůži, když slyší Hospodinovo slovo; lidé země návrat

k Bohu nijak neprožívají. Až na výjimky vládne mezi lidmi lhostejnost a nezodpovědnost.

Dnešní příběh nám sdělí, že si Jeremjáš vyzkoušel na své kůži i fyzické trápení. Nejen

tedy duševní, ale i tělesné. Být ve vězení, řadu dní přebývat v nelidských podmínkách ve studené kobce, to je velké utrpení. Být hozen do cisterny, zásobárny na vodu, sice bez vody,

ale se spoustou bláta, bořit se v bahně, být v zimě, ve špíně, když není nic k jídlu, k pití, žádná hygiena a také žádná naděje, že si někdo vzpomene a po čase mě vytáhne – to je utrpení!

Proč se mu to stalo a jak se tam dostal? Komu vadil, komu stál v cestě? Králi Sidkijášovi? Ani ne. Ten měl jiný problém. Byl to bázlivý a nerozhodný člověk. Větší obavy měl z toho, jak obstojí před lidmi než před Bohem. Ale ke cti mu slouží, že proroka Jeremjáše uznával a že se s ním dokonce i radil. Není divu. Jeho země byla neustále v ohrožení. Babylónská velmoc opakovaně usiluje o judské království, egyptská velmoc nabízí judským spojenectví, pomoc v boji.

Král prožívá tento čas jako nešťastné a svízelné období, a proto pošle za Jeremjášem své posly. „Jeremjáši, modli se k Hospodinu a zjisti od něho nějaké slovo do naší situace.“ Slovo od Hospodina zaznělo a je tvrdé! „Egypťané se vrátí do své země, Babylóňané, kteří nás teď nechávají v klidu, se vrátí a celou zemi dobudou, i Jeruzalém, a město vypálí.“ Pěkně tvrdá slova, která nedávají žádnou naději, to je pravda.

III. JEREMJÁŠ V KOBCE

Stalo se to v době, kdy Babylóňané na čas přestali obléhat město. Jeremjáš využil uvolněné situace k tomu, aby se vydal do Anatótu vyřídit si nějaké své věci ohledně dědictví. Jenže jeden horlivý strážce brány si Jeremjášův odchod z města vysvětloval jinak. Podezříval proroka z útěku, z toho, že chce přeběhnout na stranu Babylóňanů. Ani se mu moc nedivím. Jeremjáš skutečně prorokoval, že Judští nemají proti Babylónským šanci, že proti nim nemají bojovat a že se mají vzdát. To se mnohým nelíbilo, natož aby měli vůči prorokovi respekt. Oni si přáli ozbrojený odpor a chtěli pro to získat co nejvíc lidi. Raději naslouchali prorokům falešným, kteří nereálně slibovali úspěch a vítězství. Jeremjáš jim stál v cestě a jeho kázání považovali za zradu. Chvíli ho vyslýchali, pak ho zbili a nechali uvěznit. Přesně řečeno: hodili ho do kobky, aby se už nemuseli bát, že svými řečmi ohrozí jejich plány a válečnou strategii.

Král Sidkijáš však i nadále na Jeremjáše myslí a stále ještě dá na jeho radu. Tajně si ho dá zavolat z vězení, protože si neví rady! Stojí na straně proroka, má porozumění pro jeho doporučení, ale nedokáže se prosadit a obhájit své názory před svými ministry, před svým okolím. Chce znovu slyšet slovo od Hospodina, ale musí se smířit s odpovědí, že žádné nové slovo pro něj k dispozici není. „Nic se nezměnilo, i ty, králi, padneš do rukou krále babylónského."

IV. JEREMJÁŠ VE VAZBĚ

Jeremjáš využil rozhovoru také k přímluvě za sebe. Prosí krále o milost, argumentuje tím, že co prorokoval, to se skutečně stalo, narozdíl od těch proroků, kteří hlásali opak. Ti přece zklamali, ne Jeremjáš! Líbí se mi na něm, že při takových důležitých věcech, které má na práci (totiž sloužit Hospodinu a nést jeho slovo lidem), myslí i na sebe. Právo na lidské zacházení a na spravedlnost si má umět člověk i pro sebe získávat!

Král mu chce vyjít vstříc, ale ne příliš, aby si u některých nepohoršil! Nepropustí Jeremjáše na svobodu, ale zařídí pro něho mírnější vazbu a dokud bude ve městě chléb, má svůj denní příděl dostávat i Jeremjáš. Navíc může ve vazbě mluvit; chodí za ním lidé a radí se s ním. A Jeremjáš

vyřizuje Hospodinovo slovo, které zní: „Nebojujte, ozbrojený odpor je nesmysl, vzdejte se babylónským, zachraňte si holý život“.

V. JEREMJÁŠ V CISTERNĚ

Těm, kteří vyzývali k odporu, muselo to Jeremjášovo prorokování připadat jako slovo, které jim svazuje ruce, znejisťuje a oslabuje bojovníky. Byli rozhodnuti taková slova umlčet. A umlčet jednou provždy! Proto žádají krále o rozsudek smrti. Sidkijáš – jak jinak – nemá odvahu v této pohnuté době odmítnout. A oni jednají. Hodí proroka do cisterny, ve které už není voda. Nezabijí ho. Proč ho přímo nezabijí? Bláhově se domnívají, že tím zachrání svoji dobrou pověst. Nechtějí, aby se o nich říkalo, že mají ruce potřísněné krví. To si nemohou dovolit. Ostatně, v cisterně je jeho smrt také jistá, tak o co jde!?

Jde o to, že si jsou sebou příliš jisti a s Hospodinem už dávno nepočítají. Jenže on je zde a jedná. A koná divy. Cožpak to skutečně není div, že se i v takovéto situaci našel někdo, komu nebyl prorokův úděl lhostejný a kdo nedopustil, aby Jeremjáš v té blátivé jámě zahynul? Našel se. Jeden z královských dvořanů. Cizinec. Co na tom, že to byl cizinec, proč ne cizinec. To je přece zvláštní podnět k přemýšlení! Zachová se líp než vlastní k vlastnímu. Odváží se prosit krále o milost pro Jeremjáše a když má povoleno proroka zachránit a ještě k tomu dostane několik mužů, jde, vezme hadry a provaz a spolu s pomocníky vytáhne Jeremjáše, který se pak vrací do svého dřívějšího vězení.

VI. JEREMJÁŠ NEPŘESTÁVÁ PROROKOVAT

Znovu chce král Sidkijáš slyšet slovo od Hospodina a znovu mluví s prorokem. Neuslyší však nic nového. Jeremjáš přece nemůže měnit slovo Hospodinovo jenom proto, že je rád, že je naživu, nebo že by z vděčnosti přidal králi něco líbivého, nějakou falešnou útěchu. Hospodinův výrok je jednoznačný: „Je to s tebou špatné, s celou zemí je to špatné; vzdejte se, to je vaše jediná naděje, jen tak si zachráníte život“. To je jediná cesta k záchraně: uposlechnout Hospodina.

Král se však neodvažuje tuto cestu zvolit. Je svázán strachem. Pořád se někoho bojí. Dokonce prosí proroka, aby nikomu neříkal, o čem spolu mluvili. Jeremjáš mu vyhoví, ale králi úzkost neustupuje. Jaký je to protiklad: bázlivý, strachem spoutaný král – a vězeň Jeremjáš, svobodně zvěstující slovo Hospodinovo!

MODLITBA

Bože, děkujeme ti za to, že víme o tobě a o tvé pomoci, kterou nám nabízíš jako lék na naše trápení. Amen.

podněty pro rozhovor:

- vzpomenete si, která z biblických postav byla vhozena do cisterny podobně jako Jeremjáš?

- co znamená úsloví: sám za vlasy se z vody nevytáhneš?

- víte, co to znamená, když se říká: Jednou jsi dole, jindy nahoře? Kde byste se nejraději viděli vy? Může mít nějaký smysl, když je člověk hodně dole?

- pamatujete si, jak se choval Josef v Egyptě, např. ve vězení, když byl „hodně dole"?

- má právo člověk žádat o milost nebo o ulehčení podmínek ve vězení?

- je pravda, že si člověk zvykne na všechno, i na trápení?

- víte, komu se dnes říká „vězeň svědomí"?

- víte, jaké je poslání organizace Amnesty International?

- znáte ze Sk černocha, který byl pokřtěn Filipem? Víte, z které byl země a jakou funkci zastával?

- Ebedmelek byl černoch – cizinec, zachoval se vůči Jeremjášovi nejvstřícněji – víte, že např. mezi husity byli také cizinci: Angličané (Petr Engliš – Payne), Němci (Mikuláš z Drážďan). Nemáme jen významné emigranty (Komenský), nýbrž i významné cizince – např. Ernest Denis (1849-1921) – francouzský historik a slavista, který psal o české historii. Znáte nějaké jiné?

- se staršími můžete hledat různé postavy, které ve výjimečně vyhrocených situacích svou výpovědí zachránili druhému nebo druhým lidem život. Zároveň by bylo třeba také hledat situace a postavy, na nichž je viditelné, že lež rozvrací společenství, likviduje důvěru mezi lidmi, zesměšňuje pokus o nápravu, zpochybňuje úsilí o hledání pravdy.

Odkaz na pracovní list
28 Jeremjášovo utrpení
28 Jeremjášovo utrpení - st
Odkaz na píseň
V nebi je trůn (SV360)

S písní k němu pristoupíme (BTS2)

Přemýšlej, děkuj a služ (SV273)

Věčný Králi, Pane náš, jenž dědictví milé máš

Otevřete brány hradeb kamenných

Mír na zemi daruj nám

Neskládejte v mocných naději

Cílová skupina

Starší školní

Mladší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

Jeremjáš 37,1–21

Jeremjáš 38,1–28